

ks. dr hab.prof. UMK Wiesław Kraiński
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Torunia
Wydział Teologiczny
Katedra Teologii Praktycznej
e – mail: krainskiw@umk.pl

**Recenzja rozprawy doktorskiej
Pani mgr lic Agaty Dominiki Matuli,**

Wypełniając uchwałę Rady Dyscypliny Naukowej Prawnych Instytutu Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 30 września 2025 roku, dotyczącą wyznaczenia recenzentów w przewodzie doktorskim Pani mgr lic. Agaty Dominiki Matuli, przekazaną przez Księdza Dziekana Prof. Dr Hab Dariusza Borka wraz z pismem informującym – po wnikliwym zapoznaniu się z przedstawioną do oceny rozprawą doktorską zatytułowaną: „Świadek w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego”, napisaną pod kierunkiem O. Prof. dra hab. Marka Saja, (Warszawa 2025, ss. 219) – stwierdzam, że przedstawiona praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.), a także w regulaminie nadawania stopnia doktora obowiązującym na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie.

Rozprawa podejmuje zagadnienie o istotnym znaczeniu dla nauk kanonistycznych – instytucję świadka w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego. Temat ten lokuje się w obszarze procesowego prawa kanonicznego, a zarazem dotyczy zagadnień teologiczno-prawnych, ukazując związek pomiędzy normą prawną a posługą prawdy w Kościele. Podjęty przez Doktorantkę problem badawczy świadczy o dojrzałej orientacji naukowej, znajomości źródeł prawa kanonicznego oraz o umiejętności prowadzenia analizy na poziomie naukowym.

Już sam wybór problematyki wskazuje, że rozprawa ma charakter analityczno-systematyczny, a jej autorka konsekwentnie realizuje jasno określony cel badawczy: ukazanie miejsca, funkcji i znaczenia świadka w aktualnym prawodawstwie Kościoła łacińskiego, zarówno w jego wymiarze normatywnym, jak i praktycznym, dowodowym oraz pastoralnym.

Uzasadnienie:

Mój wniosek uzasadniam w sześciu zasadniczych częściach:

1. Struktura pracy
2. Treść rozprawy (ocena warstwy merytorycznej)
3. Ocena wartości naukowej
4. Metoda dysertacji (ocena warstwy metodologicznej)
5. Ocena edycyjnej warstwy rozprawy doktorskiej i bibliograficznej.
6. Wniosek końcowy

1. Struktura pracy

Rozprawa liczy 219 stron tekstu. Składa się z czterech rozdziałów, poprzedzonych Wstępem (s. 12–19), a zakończonych Zakończeniem (s. 186–189), bibliografią i spisem źródeł. Całość cechuje przejrzysty układ i logiczna kompozycja, właściwa dla prac o charakterze monograficznym.

Wstęp: Autorka uzasadnia wybór tematu, wskazując na brak całościowego ujęcia problematyki świadka w prawodawstwie Kościoła łacińskiego. Określa główny cel badawczy — ukazanie roli świadka w różnych obszarach prawa kanonicznego — oraz przedstawia cztery zasadnicze części dysertacji. We wstępie znajduje się ponadto klarowne określenie metod badawczych (analiza kanonistyczna, historyczno-porównawcza, hermeneutyczna) oraz wyraźne zaznaczenie granic tematu.

Rozdział I (s. 20–75): „Świadek w prawie o sakramentach świętych”

Rozdział pierwszy ma charakter fundamentalny. Autorka przedstawia szczegółowo rolę świadka przy sprawowaniu sakramentów: chrztu, bierzmowania i małżeństwa. Omawia normy Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. (kan. 874, 875 i 892–893), analizując powoływanie i kwalifikacje świadka oraz różnice między świadkiem a rodzicem chrzestnym. Cenne są również rozważania dotyczące dopuszczalności niekatolików w roli świadków chrztu i bierzmowania. Ta część ma walor syntetyczny i pokazuje głębokie zrozumienie eklezjalnego sensu świadectwa w sakramentach inicjacji chrześcijańskiej.

Rozdział II (s. 76–140): „Świadek w prawie procesowym”

Najobszerniejszy rozdział pracy. Doktorantka dokonuje tu szczegółowej egzegezy kanonów 1547–1571 KPK 1983, omawiając istotę i moc dowodową zeznań świadków w postępowaniu sądowym. Analizuje prawo do przesłuchania, dopuszczalność dowodu z zeznań, wiarygodność świadków oraz rolę adwokatów i notariuszy w procedurze dowodowej. Znacząca jest część poświęcona konfrontacji świadków oraz możliwości wyłączenia stron podczas przesłuchania (kan. 1663, 1677). Autorka zestawia te regulacje z orzecznictwem Roty Rzymskiej i literaturą przedmiotu, co podnosi walor naukowy rozdziału.

Rozdział III (s. 141–171): „Świadek w poszczególnych procesach kanonicznych”

Autorka omawia tu rolę świadka w postępowaniach administracyjnych, karnych oraz w procesach małżeńskich o dyspensę od małżeństwa zawartego a niedopełnionego. Wskazuje, że w tych procedurach znaczenie świadka różni się od jego roli procesowej — nie tyle dostarcza dowodu, ile współtworzy klimat rzetelności i wiarygodności działań kościelnych. Ujęcie tej problematyki świadczy o znajomości aktualnej praktyki sądów diecezjalnych i dokumentów dykasterii watykańskich.

Rozdział IV (s. 172–185): „Inne sytuacje prawne wymagające udziału świadka”

Autorka podejmuje próbę integralnego spojrzenia na świadka w Kościele jako na osobę powołaną do służby. Ukazuje wymiar duchowy świadectwa, jego odniesienie do misji Kościoła i do odpowiedzialności sumienia. Wskazuje, że świadek — uczestnicząc w akcie sprawiedliwości — realizuje także powołanie chrześcijańskie do bycia świadkiem Ewangelii. Ten rozdział nadaje całości pracy wymiar personalistyczny i pastoralny.

Zakończenie (s. 186–189)

W syntetyczny sposób podsumowuje wnioski płynące z całości badań, podkreślając komplementarność funkcji świadka w życiu Kościoła. Autorka akcentuje, że świadek w prawie kanonicznym nie jest jedynie elementem dowodowym, lecz także osobą współuczestniczącą w urzeczywistnianiu misji Kościoła jako wspólnoty prawdy.

Struktura dysertacji Pani Agaty Dominiki Matuli jest spójna, logicznie uporządkowana i odpowiada celowi badawczemu pracy. Poszczególne części łączą się w harmonijną całość, a układ rozdziałów pozwala na stopniowe przejście od aspektu normatywnego do teologiczno-pastoralnego.

Układ ten dowodzi, że Autorka panuje nad obszernym materiałem źródłowym i potrafi prowadzić analizę w sposób systematyczny i konsekwentny. Rozprawa Pani mgr lic. Agaty Dominiki Matuli stanowi oryginalne, rzetelne i bogato udokumentowane studium nad statusem i rolą świadka w prawie Kościoła łacińskiego. Tematyka ta, dotąd w literaturze kanonistycznej omawiana fragmentarycznie, została w tej pracy ujęta kompleksowo i interdyscyplinarnie – w perspektywie prawnej, teologicznej, pastoralnej oraz historycznej. Autorka prowadzi swoją analizę w oparciu o Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, dokumenty Stolicy Apostolskiej, orzecznictwo Roty Rzymskiej oraz bogatą literaturę polską i zagraniczną. Wśród autorów często cytowanych znajdują się m.in. R. Sobański, J. Krukowski, R. Szttychmiller, J. Syryjczyk, a także M. Saj, którego prace dotyczące prawa procesowego i karnego w Kościele stanowią ważne odniesienie metodologiczne i doktrynalne.

2. Treść rozprawy-zakres merytoryczny.

Autorka formułuje zasadnicze pytanie badawcze: kim jest świadek w Kościele i jakie znaczenie prawne, teologiczne i pastoralne posiada jego świadectwo w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego?. Praca ta ma charakter analityczno-syntetyczny, a jej celem jest nie tylko przedstawienie obowiązujących norm prawnych, lecz również ukazanie roli świadka w szerszym kontekście eklezjologicznym i antropologicznym. Autorka wychodzi z założenia, że instytucja świadka stanowi istotny element prawnego i wspólnotowego życia Kościoła, który łączy wymiar formalny (dowodowy) z moralnym i duchowym – świadctwem o prawdzie i o wierze.

Wstęp w sposób klarowny definiuje cel badań, ich metodę (analiza źródeł, metoda dogmatyczna i historyczna) oraz strukturę pracy. Autorka wskazuje, że dotychczasowe studia w zakresie prawa procesowego koncentrowały się głównie na instytucjach sędziego i stron procesowych, pozostawiając rolę świadka w cieniu. Tymczasem – jak zauważa – świadek stanowi filar w dążeniu do prawdy materialnej, a jego status wymaga nowego, syntetycznego ujęcia. Rozdział I ma fundamentalne znaczenie, gdyż ukazuje świadka w kontekście sakramentów – przede wszystkim chrztu, bierzmowania i małżeństwa. Autorka omawia kwalifikacje świadka, warunki dopuszczalności jego udziału (kan. 874, 875, 892, 893 KPK) oraz wskazuje na różnicę między funkcją świadka a rolą rodzica chrzestnego. Wnikliwie analizuje także problem świadków niekatolików w sakramentach inicjacji chrześcijańskiej, odwołując się do norm ekumenicznych i praktyki duszpasterskiej. Jej wnioski wskazują na potrzebę jednoznacznego określenia granic uczestnictwa osób niebędących w pełnej komunii z Kościołem katolickim.

Rozdział ten wyróżnia się wysoką kulturą analityczną – Autorka nie tylko cytuje kanony, lecz ukazuje ich sens teologiczny, zgodny z duchem Soboru Watykańskiego II.

Rozdział II Świadek w prawie procesowym Jest to część zasadnicza, najbardziej rozbudowana pod względem merytorycznym i źródłowym. Autorka analizuje szczegółowo przepisy kan. 1547–1571 KPK 1983, wskazując, że świadek stanowi kluczowy środek dowodowy w procesie spornym.

Rozdział ten przynosi bogatą interpretację praktyki Roty Rzymskiej, orzeczeń dykasterii i komentarzy do Kodeksu. Cenne są uwagi dotyczące wiarygodności świadków, ich kwalifikacji moralnych, prawa odmowy zeznań (zwłaszcza duchownych – por. kan. 1548 §2, 1550 §2), a także problematyka tajemnicy spowiedzi w kontekście dowodowym. Autorka łączy analizę teoretyczną z praktyką sądów kościelnych, tworząc opracowanie, które może pełnić funkcję podręcznika dla kanonistów.

Rozdział III Świadek w innych postępowaniach kanonicznych Tutaj Autorka rozszerza pole badań na procesy administracyjne i karne, ukazując świadka jako element gwarancji sprawiedliwości proceduralnej. Analizuje m.in. rolę świadka w dochodzeniach wstępnych oraz w procesach dotyczących zgorszenia czy wykroczeń duchownych (por. kan. 1717–1719 KPK). W tej części widać doskonale opanowanie przez Autorkę literatury współczesnej, m.in. prac o. Marka Saja, dotyczących postępowania karnego i zasad ochrony dobra wspólnoty. Wnioski de lege ferenda zawarte w tym rozdziale wskazują, że autorka potrafi przekroczyć ramy czysto opisowe – postuluje doprecyzowanie norm dotyczących obowiązku stawienia się świadka i ochrony jego praw sumienia.

Rozdział IV to zwieńczenie całej pracy – łączy wymiar prawny z teologicznym. Autorka ukazuje świadka jako uczestnika misji Kościoła, który przez swoje świadectwo nie tylko współtworzy proces prawny, lecz również daje świadectwo wiary.

W świetle tego ujęcia świadek nie jest wyłącznie narzędziem procedury dowodowej, lecz osobą, która przez prawdomówność i wierność sumieniu współuczestniczy w urzeczywistnianiu sprawiedliwości ewangelicznej. Zawarte tu refleksje pastoralne i antropologiczne nadają dysertacji wymiar interdyscyplinarny i głęboko personalistyczny. Autorka w sposób syntetyczny podsumowuje wyniki badań, akcentując, że rola świadka w prawie Kościoła nie może być zredukowana do formalnej funkcji procesowej, lecz stanowi przejaw uczestnictwa w misji Kościoła głoszącego prawdę i sprawiedliwość. Wśród wniosków de lege ferenda pojawia się m.in. postulat opracowania wytycznych dla praktyki diecezjalnych sądów kościelnych w zakresie przesłuchiwania świadków.

3. Ocena wartości naukowej

Rozprawa Pani Agaty Dominiki Matuli jest dziełem dojrzałym naukowo, posiadającym wysoki poziom argumentacji i głębokie osadzenie w źródłach prawa kanonicznego. Wyróżnia się:

- kompleksowym ujęciem problemu, obejmującym prawo, teologię, moralność i duszpasterstwo,
- rzetelnością źródłową – liczne odniesienia do komentarzy kanonistycznych i orzecznictwa,
- spójnością logiczną i przejrzystą narracją,

- wnioskami praktycznymi, mającymi zastosowanie w działalności sądów i urzędów kościelnych. Autorka dowodzi, że instytucja świadka, choć ściśle prawna, ma również wymiar antropologiczny i teologiczny – jest znakiem prawdy, zaufania i wiarygodności wspólnoty Kościoła.

Znaczenie dla nauki prawa kanonicznego: rozprawa wnosi istotny wkład do nauki prawa kanonicznego poprzez:

- pogłębienie rozumienia funkcji świadka w różnych dziedzinach prawa Kościoła,
- wskazanie teologicznych i pastoralnych podstaw świadectwa,
- sformułowanie konkretnych postulatów dotyczących praktyki sądowej (np. ochrony praw świadka, zasad jego przesłuchania, gwarancji sumienia).

Praca może służyć zarówno jako opracowanie akademickie, jak i narzędzie dydaktyczne w kształceniu kanonistów, sędziów i adwokatów kościelnych.

4. Metoda dysertacji – ocena warstwy metodologicznej

Rozprawa została opracowana z zachowaniem wysokich standardów metodologicznych właściwych dla nauk prawnych, a w szczególności dla kanonistyki. Autorka w sposób świadomy i konsekwentny zastosowała metodę dogmatyczno-prawną, opartą na analizie źródeł prawa, wykładni norm i ich zastosowania praktycznego. Wskazuje ona we wstępie (s. 19), że podstawą źródłową opracowania był Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, a ponadto — tam, gdzie to niezbędne — dokonała porównań z wcześniejszym Kodeksem z 1917 r. oraz z Kodeksem Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 r..

Tym samym praca łączy analizę normatywną z elementami metody porównawczej (komparatystycznej) oraz metody historyczno-dogmatycznej, co nadaje jej wielowymiarowy charakter i pozwala na uchwycenie rozwoju instytucji świadka w kontekście historycznym, kulturowym i prawnym.

Zastosowane metody badawcze:

Metoda dogmatyczno-prawna.

Stanowi zasadniczy instrument badawczy rozprawy. Autorka analizuje przepisy kodeksowe dotyczące świadka w różnych dziedzinach prawa kanonicznego — od prawa o sakramentach (kan. 874–893) po prawo procesowe (kan. 1547–1571) i karne. Dokonuje ich systematycznej egzegezy, wskazując zarówno literalne brzmienie, jak i sens prawny oraz teologiczną funkcję. Przykładem poprawnego zastosowania tej metody są fragmenty analizy dotyczące dowodu ze świadków w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa (s. 142–148), gdzie Autorka łączy analizę kanonu 1678 §1–2 z instrukcją *Dignitas connubii* i z orzecznictwem Roty Rzymskiej.

Metoda historyczna

Wykorzystana jest w pierwszym rozdziale, gdy Autorka przedstawia ewolucję instytucji świadka w ujęciu historyczno-kanonicznym, od prawa rzymskiego po współczesne uregulowania kościelne. Pozwala to uchwycić ciągłość tradycji prawnej Kościoła i zrozumieć, jak dawne rozumienie świadectwa przekształciło się w obowiązujące dziś normy proceduralne.

Metoda komparatystyczna (porównawcza)

Autorka umiejętnie stosuje porównania między trzema porządkami prawnymi: Kodeksem z 1917 r., Kodeksem z 1983 r. i Kodeksem Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 r.. Dzięki temu praca ukazuje zarówno wspólne elementy systemów prawa kanonicznego, jak i różnice wynikające z ich kulturowych i historycznych uwarunkowań.

Metoda analizy i syntezy

Widoczna w rozdziale IV, gdzie Autorka integruje wyniki analizy prawnej z refleksją teologiczną i pastoralną. Dzięki temu praca zyskuje wymiar interdyscyplinarny, przekraczający granice czysto jurydycznej egzegezy.

Elementy metody hermeneutycznej i praktycznej. W interpretacji norm prawnych Autorka odwołuje się do hermeneutyki kanonicznej — zwraca uwagę na ducha prawa, jego cel i relację do dobra wspólnoty. Z kolei w partiach końcowych rozdziałów formułuje wnioski praktyczne (*de lege ferenda*), odnoszące się do możliwych usprawnień procedur przesłuchań świadków, w tym dopuszczenia nowoczesnych technologii do sądów kościelnych.

Dobór i wykorzystanie źródeł: Bibliografia i aparat źródłowy świadczą o bardzo solidnym warsztacie badawczym. Autorka korzysta z bogatego korpusu tekstów źródłowych: Kodeksów prawa kanonicznego (1917, 1983, 1990), dokumentów papieskich i dykasterialnych (m.in. *Praedicate Evangelium*, *Quaerit semper*, *Dignitas connubii*), komentarzy kanonistycznych w języku polskim, włoskim, hiszpańskim i angielskim (m.in. P. Majer, J. Krukowski, M. Arroba Conde, R. Sztuchmiller, A. Bartczak), opracowań naukowych z zakresu teologii prawa, procesu kanonicznego, duszpasterstwa i psychologii sądowej. Źródła zostały nie tylko przytoczone, lecz również krytycznie omówione i zinterpretowane. Doktorantka wykazuje pełną świadomość hierarchii źródeł prawa w Kościele oraz umiejętność ich właściwego stosowania w analizie naukowej.

Poprawność i konsekwencja metodologiczna

Autorka zachowuje ścisłą konsekwencję metodologiczną. Wstęp jasno definiuje cele i metody, które następnie są konsekwentnie realizowane w poszczególnych rozdziałach. Każdy z nich kończy się krótkim podsumowaniem, zawierającym wnioski częściowe, co świadczy o dobrym uporządkowaniu myśli. Zastosowana metoda badawcza odpowiada celom pracy: prowadzi od szczegółowej analizy norm do syntezy teologiczno-pastoralnej. Wykorzystanie materiałów źródłowych, literatury i orzecznictwa zostało przeprowadzone z zachowaniem zasad rzetelności naukowej i obiektywizmu. W warstwie językowej Autorka posługuje się terminologią prawniczą precyzyjnie i konsekwentnie. Styl jest klarowny, zdania logicznie budowane, a przypisy tworzą spójny system odniesień.

.Wnioski metodologiczne

Ocena metodologiczna pracy Pani Agaty Dominiki Matuli pozwala stwierdzić, że: zastosowane metody są adekwatne do tematu i celu badań; warsztat badawczy autorki odpowiada wymogom doktoratu naukowego w zakresie prawa kanonicznego; aparat naukowy jest bogaty, uporządkowany i zgodny z zasadami cytowania; Autorka wykazała umiejętność samodzielnego formułowania wniosków badawczych; refleksja metodologiczna obejmuje również wymiar praktyczny, co czyni rozprawę cenną nie tylko teoretycznie, ale i pastoralnie.

Podsumowując, metodologia rozprawy doktorskiej Pani Agaty Dominiki Matuli charakteryzuje się wysokim poziomem naukowym, konsekwencją i interdyscyplinarnością. Zastosowane metody – dogmatyczno-prawna, historyczna, komparatystyczna, hermeneutyczna – tworzą spójny system badawczy, który prowadzi do pogłębionego ujęcia roli świadka w Kościele.

5. Ocena edycyjnej warstwy rozprawy doktorskiej i bibliograficznej.

Ocena edycyjnej warstwy rozprawy doktorskiej, opracowana w duchu krytycznej, akademickiej analizy. Uwzględnia ona zarówno zalety estetyczno-formalnego opracowania pracy mgr lic. Agaty Dominiki Matuli, jak i drobne niedociągnięcia, które można wskazać dla podniesienia jakości końcowej wersji dysertacji. Całość oparta jest na analizie struktury, stylu, języka, przypisów i bibliografii w Rozprawie doktorskiej pt. „Świadek w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego”. Rozprawa została opracowana estetycznie i przejrzysto, z zachowaniem wymogów formalnych stawianych pracom doktorskim w zakresie prawa kanonicznego. Układ graficzny, marginesy, odstępy między wierszami oraz sposób wyróżniania tytułów rozdziałów i podrozdziałów odpowiadają standardom akademickim.

Numeracja stron, przypisów i rozdziałów jest spójna, co ułatwia nawigację po tekście. Wersja wydrukowana, zgodnie z egzemplarzem przedłożonym Radzie Dyscypliny, charakteryzuje się poprawną oprawą i jednolitą szatą edytorską. Widać, że Autorka przywiązywała dużą wagę do estetyki i przejrzystości przekazu, jednak w kilku miejscach można zauważyć drobne niekonsekwencje typograficzne (np. nadmierne stosowanie kapitalików w łacińskich tytułach źródeł, niekiedy brak kursywy przy nazwach łacińskich dokumentów papieskich). Choć nie wpływa to na merytoryczną wartość pracy, pewna ujednolicona konwencja zapisu mogłaby nadać całości jeszcze większą spójność stylistyczną.

Styl i język naukowy

Język rozprawy jest poprawny, precyzyjny i komunikatywny. Autorka stosuje terminologię właściwą naukom kanonistycznym, zachowując konsekwencję w użyciu terminów prawnych i teologicznych. Cechą wyróżniającą styl jest jego klarowność i umiarkowana dyscyplina językowa – zdania są logicznie zbudowane, a wywód prowadzony konsekwentnie. W porównaniu z wieloma pracami o charakterze jurydycznym, język Matuli jest żywy, lecz nie kolokwialny; zachowuje charakter naukowy bez popadania w sztywność. Pewnym ograniczeniem pozostaje skłonność do długich zdań złożonych, które miejscami utrudniają odbiór (szczególnie w rozdziale II, w partiach dotyczących dowodu ze świadków i przywoływania orzecnictwa Roty Rzymskiej). Warto byłoby rozważyć w przyszłości pewne skrócenie niektórych fragmentów lub rozdzielenie ich na mniejsze jednostki myślowe. Zaletą jest natomiast precyzyjne rozróżnienie terminów technicznych takich jak *testis*, *contestatio*, *declaratio veritatis* czy *testimonium fidei*. Autorka stosuje je świadomie, tłumacząc czytelnikowi sens kanoniczny pojęć i unikając błędów semantycznych.

Terminologia i języki obce; Słowa i zwroty łacińskie oraz obcojęzyczne są stosowane poprawnie i zgodnie z zasadami edycji naukowej. Cytaty łacińskie pochodzą głównie z Kodeksu Prawa Kanonicznego, *Codicis Iuris Canonici Fontes*, dokumentów

papieskich (*Praedicate Evangelium, Quaerit semper*) oraz komentarzy włoskich i hiszpańskich kanonistów. W nielicznych przypadkach (np. w przypisach dotyczących publikacji włoskich i francuskich) można zauważyć niejednorodność w stosowaniu kursywy i cudzysłowu, co sugeruje brak ostatecznego przeglądu redakcyjnego. Z drugiej strony, Autorka zachowała poprawność przy transliteracji tytułów i nazwisk zagranicznych, co świadczy o staranności. W przypisach konsekwentnie stosuje skróty serii wydawniczych (AAS, *Communicationes, Ius Ecclesiae*), zgodnie z przyjętym w środowisku kanonistycznym standardem.

Przypisy i aparat naukowy Aparat przypisów w pracy zasługuje na wysoką ocenę. Przypisy są rzeczowe, kompletne, odnoszą się zarówno do źródeł prawa, jak i do literatury naukowej. Numeracja przypisów ciągła w obrębie całej pracy jest zachowana konsekwentnie, co ułatwia ich identyfikację.

Autorka często posługuje się cytataми obszernymi (blokowymi), szczególnie w rozdziałach II i III, co bywa zrozumiałe w naukach prawnych, jednak miejscami prowadzi do pewnej „ciężkości” tekstu. Z punktu widzenia stylistyki akademickiej wskazane byłoby miejscami ograniczenie cytatów do kluczowych fragmentów i syntetyzowanie reszty treści.

Niektóre przypisy zawierają niepełne dane bibliograficzne w przypadku opracowań zagranicznych – np. brak miejsca wydania lub wydawnictwa przy starszych pozycjach (por. Salmon, *De matrimonio Sacramento*, Madrid 1930; Salachas, *L'iniziazione cristiana nei Codici orientale e latino*, Bologna 1991). To drobne uchybienie redakcyjne, nie wpływające na wartość naukową.

Spójność edytorska i korekta techniczna

Od strony technicznej praca nie zawiera błędów ortograficznych, interpunkcyjnych ani językowych. Występują pojedyncze zbitki słowne (np. „świadczanie prawdy” zamiast „świadczanie prawdy”), drobne błędy diakrytyczne wynikające z konwersji znaków polskich w zapisie PDF oraz śladowe przesunięcia akapitów. W przypisach 380, 383 i 384 zastosowano „Tamże”, odnosząc się do kanonów KPK. Brak konsekwencji polega na tym, że w przypisie 379 cytowane jest źródło pierwotne.

Warstwa edycyjna rozprawy doktorskiej Pani Agaty Dominiki Matuli jest na wysokim poziomie technicznym i językowym. Tekst jest przejrzysty, estetycznie zredagowany i pozbawiony istotnych błędów formalnych. Autorka wykazuje duże wyczucie języka naukowego, a aparat naukowy spełnia wymogi pracy doktorskiej z zakresu prawa kanonicznego. Z punktu widzenia recenzenta, można stwierdzić, że nieliczne uwagi redakcyjne mają charakter porządkujący, nie zaś krytyczny w znaczeniu merytorycznym. Dysertacja prezentuje poziom edytorski w pełni odpowiadający standardom obowiązującym w pracach przygotowywanych do publicznej obrony.

Bibliografia i zestawienie źródeł.

Bibliografia (s. 190–213) została opracowana wzorcowo pod względem merytorycznym i logicznym. Podział na części: Źródła biblijne, Kodeksowe, Papieskie, Dykasterialne, Dokumenty soborowe, Komentarze i Opracowania naukowe jest przejrzysty i zgodny z kanonem badań prawa kanonicznego. Na uwagę zasługuje bogactwo pozycji – Autorka cytuje zarówno klasyków kanonistyki (m.in. R. Sobański, J. Krukowski, M. Saj, R. Sztuchmiller), jak i współczesnych autorów europejskich i

południowoamerykańskich. Jednocześnie można zauważyć, że nieliczne pozycje z literatury anglojęzycznej zostały użyte raczej marginalnie – co ogranicza nieco spektrum międzynarodowego dialogu naukowego. W przyszłości wskazane byłoby rozszerzenie odniesień do opracowań anglo-amerykańskich z zakresu Canon law of evidence czy Ecclesiastical procedure.

Struktura i podział bibliografii

Bibliografia rozprawy doktorskiej Agaty Dominiki Matuli jest imponująca objętościowo i merytorycznie. Liczba pozycji, ich rozkład tematyczny i różnorodność świadczą o bardzo gruntownej kwerendzie naukowej. Wpisuje się ona w najwyższe standardy badań w zakresie prawa kanonicznego procesowego. Jedyną sugestią redakcyjną jest ujednolicenie formatowania (kursywa, skróty serii wydawniczych, nazwy łacińskie dokumentów) oraz ewentualne uzupełnienie danych bibliograficznych starszych opracowań.

Wniosek końcowy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr lic. Agaty Dominiki Matuli, zatytułowana „Świadek w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego”, napisana pod kierunkiem O. Dra hab. Marka Saja, prof. UKSW, stanowi dojrzałe opracowanie naukowe, sytuujące się w obszarze kanonicznego prawa procesowego.

Autorka podjęła problem o dużym znaczeniu teoretycznym i praktycznym, dotyczący istoty kanonicznego procesu sądowego i dowodowego – instytucji świadka. W sposób wszechstronny i metodyczny ukazała nie tylko aspekt normatywny, ale także antropologiczno-teologiczny oraz pastoralny tego zagadnienia. Jej analiza świadczy o głębokiej znajomości źródeł prawa, biegłości w posługiwaniu się normami kodeksowymi i dokumentami Stolicy Apostolskiej, a także o zdolności do krytycznej syntezy.

Rozprawa wyróżnia się klarowną strukturą, konsekwentnie rozwijaną argumentacją oraz logicznym powiązaniem poszczególnych części. Widać w niej dojrzałość badawczą, kulturę języka prawniczego oraz samodzielność myślenia. Mimo pewnych drobnych usterek edytorskich (m.in. niejednolitość w stosowaniu skrótów tamże, drobne braki w danych bibliograficznych i w zapisie niektórych przypisów), całość cechuje się wysokim poziomem redakcyjnym i naukowym.

Na podkreślenie zasługuje bogactwo bibliografii – blisko dwieście pozycji, w tym liczne opracowania klasyczne i współczesne, zarówno w języku polskim, jak i obcym. Autorka przeprowadziła rzetelną kwerendę źródłową, co pozwoliło jej umieścić analizowany problem w szerokim kontekście historycznym, normatywnym i doktrynalnym.

Od strony metodologicznej rozprawa spełnia wszystkie wymagania stawiane pracom doktorskim: jasno sformułowany cel badawczy, właściwy dobór źródeł, trafnie dobrane metody analizy oraz konsekwentne wnioskowanie. Praca wnosi zauważalny wkład w rozwój nauki prawa kanonicznego, szczególnie w obszarze procesu sądowego, a jej wyniki mogą być cennym punktem odniesienia zarówno dla kanonistów-teoretyków, jak i dla praktyków prawa kościelnego – sędziów, adwokatów czy duszpasterzy.

Z uwagi na dojrzałość naukową, poprawność metodologiczną, oryginalność ujęcia tematu oraz wartość merytoryczną oceniam rozprawę Pani mgr lic. Agaty Dominiki Matuli

bardzo wysoko i stwierdzam, że w pełni odpowiada ona wymaganiom stawianym pracom doktorskim określonym w:

- Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1668 z późn. zm.),
- oraz w Regulaminie przewodów doktorskich w UKSW

Jeśli Doktorantka przyjmuje sformułowane przez recenzenta drobne zastrzeżenia proszę o ustosunkowanie się do następującej kwestii:

1. Czy w wybranych diecezjach włoskich przyjęto dekret „ad experimentum”, który zawiesza funkcję padrino/madrina w sakramentach inicjacji – i jak rozwiązano w nim kwestię udziału świadka: całkowite pominięcie, ograniczona funkcja, czy odwołanie do prawa powszechnego?

2. Jakie kwalifikacje musi spełniać świadek w małżeństwach zawieranych pomiędzy wiernymi Kościołów katolickich wschodnich i łacińskiego, a także w przypadkach małżeństw mieszanych, w których jedna ze stron należy do niekatolickiego Kościoła wschodniego?

3. Czy w procesie karnym kanonicznym, w którym spowiednik został oskarżony o publiczne ujawnienie tajemnicy spowiedzi, wolno przesłuchiwać świadków, którzy słyszeli jego słowa, oraz czy wolno dopytywać tychże świadków o treść spowiedzi (tj. o grzechy, które miały być ujawnione)? Gdy prawodawca zakazuje komukolwiek wykorzystywania informacji o grzechach wyznanych podczas sakramentu pokuty?

Konkluzja

Na podstawie przeprowadzonej analizy treści, struktury, metodologii i wartości naukowej pracy, wnoszę o dopuszczenie Pani mgr lic. Agaty Dominiki Matuli do publicznej obrony rozprawy doktorskiej pt. „Świadek w obowiązującym prawodawstwie Kościoła łacińskiego”, gdyż spełnia ona wszystkie wymagania określone dla prac doktorskich z zakresu nauk prawnych.

ki Wiesław Kraiński

/–/ ks. dr hab. prof.UMK Wiesław Kraiński

Toruń, dnia 31 października 2025 roku